

ASPECTE LEXICALE ȘI CONCEPTUALE ALE MUNCII ÎN TEXTELE BIBLICE*

MIHAELA MARIN

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București
marin.rmibaela@gmail.com

Abstract: This paper consists of the “work” meanings in the religious texts from 16th, 17th and 20th centuries, taking into consideration two words expressing this concept, *muncă* and *lucru*. We summarised the ideas about work in the human society before and after Christ. The terms analysis consisted of their proofs in different religious texts, semantic and syntactic aspects revealed by them. Main professions and jobs names were classified in six categories. Contexts were taken from *Codicele Voronețean*, *Psaltirea Hurmuzaki*, *Psaltirea Tetraevanghelul lui Coresi*, *Palia de la Orăștie*, *Noul Testament (1648)*, *Biblia (1688, 1938, 1988)*.

Keywords: work, translation, lexeme, meaning, dictionary, Bible.

1. Introducere

În lucrarea de față avem în vedere următoarele chestiuni: 1. concepția despre muncă în perioada precreștină și în cea creștină; 2. ipostazele conceptului de *muncă* și lexemele prin care se exprimă acestea în textele biblice; 3. vechimea atestărilor; 4. originea termenilor; 5. relațiile semantice dintre ei; 6. particularitățile morfologice, sintactice și stilistice ale lexemelor; 7. clasificarea principalelor tipuri de profesii și meserii din lucrările utilizate de noi. Cercetarea noastră s-a bazat pe materialul oferit de o serie de traduceri ale textelor biblice din secolele al XVI-lea – al XVII-lea și al al XX-lea (versiunile din 1938 și 1988).

2. Perspective asupra muncii în perioadele precreștină și creștină

Textele biblice pun în evidență perspective opuse asupra muncii în perioada precreștină și în cea creștină. În era antecreștină distincția dintre aristocrați și sclavi a stat la baza percepției muncii drept o activitate înjositoare și degradantă pentru cei bogați și, prin urmare, destinată doar sclavilor. Roux-Ferrand (1883, 467) arată:

La popoarele antice munceau doar sclavii. În China antică nobilii își lăsau unghiile să le crească în semn de noblețe, punându-se astfel în imposibilitatea fizică de a depune

* *Conceptual and Lexical Aspects Of Work In Bible Texts.*

o muncă manuală și își făceau un titlu de glorie din această incapacitate în ochii poporului. În Turcia, cei bogați fumau toată ziua așezați pe perne moi și le lăsau sclavilor sarcina de a le umple pipa cu tutun și de a-i apăra de muștele care-i deranjau. Odată cu creștinismul a fost afirmată egalitatea dintre aristocrați și sclavi întrucât ambii au fost creați de Dumnezeu și înzestrați cu suflet. Hristos i-a învățat pe oameni că ei sunt frați și că filosofia antică greșea, susținând faptul că unii s-au născut pentru a domina, iar alții pentru a servi.

Creștinismul a reabilitat ideea de muncă. Aceasta din urmă este văzută acum ca o virtute, o îndatorire universală a fiecărui individ față de societate, un mijloc de educare necesar tuturor și cel mai sigur remediu împotriva lenei și a patimilor generate de aceasta, care conduc la degradarea morală a omului.

3. Perspectiva în textele creștine

Conform Dicționarului Noului Testament (Mircea, 1995), conceptul de *muncă* are următoarea definiție: 'Activitate spirituală sau fizică, cu un scop constructiv sau utilitar'. În Noul Testament termenul desemnează atât 'munca sau osteneala manuală, cât, mai ales, pe cea apostolică sau misionară'. Despre *munca* sa manuală Sf. Apostol Pavel spune: „Cu muncă și cu trudă, am lucrat ziua și noaptea, ca să nu împovăram pe nimeni dintre voi” (1Tes. 2:9). Se știe că Sf. Apostol Pavel își câștiga pâinea lucrând corturi (Fapte 20:34-35), făcându-se și prin aceasta pildă de urmat. De aceea și poruncește cu privire la cei leneși și fără de rânduială: „Dacă cineva nu vrea să muncească, nici să nu mănânce” (2Tes. 3:10). În alte cazuri, termenul e folosit pentru a indica munca spirituală, adică strădania răspândirii Evangheliei, deci pentru munca misionară și apostolică plină de riscuri, de necazuri și de primejdii. Încă de la începutul activității sale, Domnul Iisus Hristos spune ucenicilor Săi: „Eu v-am trimis pe voi să secerăți ceea ce n-ați muncit, alții au muncit și voi ați intrat în munca lor” (Ioan 4:38). În același sens vorbește Sf. Apostol Pavel, referindu-se și la munca misionară: „și cel care sădește și cel care udă sunt una și fiecare își va lua plata după osteneala (munca sa)” (1Cor. 3: 8).

4. Semantizarea conceptului de *muncă* în textele religioase

În textele religioase se vorbește despre lucrările lui Dumnezeu, lucrări diabolice și lucrări ale oamenilor. Lexemele utilizate pentru exprimarea acestor concepte sunt *muncă*, *lucru*, *lucrare*. Ipostazele 'muncii' în textele biblice sunt următoarele:

I. Activități ale oamenilor:

1. 'Activitate (fizică sau intelectuală) îndreptată spre un scop' (Ps. 103:24), PH: „Ieși omul ... la *lucrarea* sa până sară”; PS: „Eși omul ... în *lucrulu* său până la séră”; B1688: „Ieși-va omul ... la *lucrarea* lui până în sară”; B1938: „Omul iese ... la *munca*

sa până seara”; B1988: „Ieși-va omul ... la *lucrarea* sa până seara” (Ieș. 5:5), PO: „Oameni ați lăsat cu ei *munca* lor”; B1688: „Să nu-i potolim pre dâșii de la *lucru*”; B1938: „Stingheriți pe popor de la *lucrul* său?”; B1988: „Voi îi [pe oameni] întrerupeți de la *lucru*”.

2. (În corelație cu ‘lucru’) ‘Activitatea și strădania presupusă de aceasta’. „Nefiindu puțință să să hrănească fără de muncă și fără de lucru” (GCR I, 1675 219/ 32).

3. (Concretizat) ‘Rezultatul muncii’. Fac. 5:29, PO: „Noe ... ne va veseli de *lucru* și de *muncă* mânilor noastre”. B1688: „Noe ... va odihni pre noi de *faptele* noastre dentru *scârbele* minilor noastre”. B1938: „Acesta ne va mângâia de *munca*, ...mânilor noastre!” B1988: „Noe ... ne va mângâia în *lucrul* nostru și în *munca* mânilor noastre”. Vs. Fapte, 7:41, NT: „Să veselii în *lucrurile* mânilor sale”. B1688: „Să veselii într *lucrurile* minilor lor”. B1938: „Se desfătau (B1988: „se veseleau”) într *lucrurile* mânilor lor”.

4. (La pl.) ‘Lucrări agricole; (concretizat) roadele muncii’. Ieș. 23:16, PO: „Toată *munca* ta den camp”. B1688: „Adunarea *lucrurilor* tale celor den țarina ta”. B1938: „Ți-ai cules *roadele* tale de pe câmp”. B1988: „Aduni de pe câmp *munca* ta”.

5. ‘Activitate împovărătoare impusă sclavilor’. Ieș. 5:9, PO: „Cutrupiți pre ei cu *muncă*”. B1688: „Îngreuiaze-se *lucrurile* oamenilor acestora”. B1938: „Să apese din greu *munca* pe acești oameni”. B1988: „Să fie dar împovărați de *lucru* oamenii aceștia”. Vs. Ieș. 5, 11, PO: „*Munca* voastră nu se va mai împuțina”. B1688: „Nu va rîdica dentru *tocmeala* voastră nemică”. B1938: „Nimic să nu scadă din *munca* voastră!”. B1988: „Din *lucrul* vostru nu vi va scădea nimic”.

6. ‘Pedeapsă primită de Adam pentru neascultare’. Fac. 3:17, PO: „Blăstemat pământul, în *lucrul* tău [al lui Adam]”. B1688: „Blestemat pământul într *lucrurile* tale (B1938: din pricina ta!; 1988: pentru tine!)”.

7. *Muncă* + determinanții „mare”, „greu”, „cumplit” = ‘tortură, chin, pedeapsă dată celor osândiți’; id. în sintagma *loc de muncă*. Mat. 25:46, NT, B1688: „Vor merge aceștia în *munca de veaci*”; cf. B1938: „Vor merge aceștia la pedeapsă (B1988: „osândă”) veșnică”. Vs. Luc. 16:19, „Să nu vie [frații]... într-acest *loc de muncă*”. B1688: „Să nu vie și ei într-acest *loc de muncă*”. Cf. B1938, 1988: „Să nu vie și ei la acest *loc de chin*”; vs. Luc. 16:23, NT: „În iad ... *la muncă*” (B1688: „în *muncă*”; 1938, 1988: „în *chinuri*”).

8. *Muncă* + determinanții „veșnic”, „de vecie”, „vecilor” etc. = ‘iad’; ‘chinurile iadului’. Vs. 2 Tes. 1:9, NT: „Vor lua *munca*, perirea cea de veaci”. B1688: „*Plată* vor lua, peire veacinică”. B1938: „Lua-vor ca *pedeapsă* pieirea veșnică”. B1988: „Vor lua ca *pedeapsă* pieirea veșnică”. Vs. Luc. 16:23, NT: „În iad ... *la muncă*”. B1688: „În iad, ... fiind în *muncă*”. B1938: „În iad, ... era în *chinuri*”. B1988: „În iad ... fiind în *chinuri*”.

9. Suferință (fizică sau morală). 1Mac. 9:56, B1688: „Muri Alchim ... cu *muncă* mare”. B1938: [Alchimos] „a murit ... în *chinuri* cumplite”. B1988: „A murit Alchimos cu *chin* mare”. Sol. 3:1, B1688: „Nu să va atinge de eale [de sufletele

dreptilor] *muncă*'. B1938, 1988: „*Chinul* nu se va atinge de ele”. Vs. Apoc.18:7, NT: „Îi dați ei *muncă* și plângere”; B1688: Dați ei *muncă* și plângere”; B1938, 1988: „Dați-i chin și *plângere*”.

10. ‘Supărare produsă cuiva’. „Niminea nu-mi face *muncă*, că eu port ranele Domnului, lu Isus, spre trupul meu”.

11. ‘Jertfă pentru ispășirea păcatelor’. 1 Reg. 6:8, B1688: „Sicriul Domnului ... și vasele ceale de aur veț da Lui pentru *muncă*”. B1938: „Chivotul Domnului ... lucrurile de aur pe care i le dați ca *jertfă* pentru vină”. B1988: „Chivotul Domnului ... lucrurile cele de aur care I se aduc *jertfă* pentru păcat”.

II. ‘Lucrările lui Dumnezeu’: a) ‘Facerea lumii’. Fac. 2:2, PO: ‘Împlu Domnedzeu ... *lucrul* Său ... și odihni ... de toate *lucrurē*’. B1688: „Săvîrși Dumnezău ... *faptele* Lui ... și odihni Dumnezău ... de toate *faptele* Lui”. B1938: „A sfârșit Dumnezeu ... *lucrarea* Sa ... și s-a odihnit ... de toată *lucrarea* Sa” (B1988: „de toate *lucrurile* Sale”). Vs. Ps. 45:8, PH, PS: „Vedeți *lucrul* Dzeului”. B1688: „Vedeți *faptele* (1938, 1688: *lucrurile*) lui Dumnezeu”; b) ‘Sf. Botez, harurile și harismele date de Dumnezeu oamenilor pentru mântuirea lor’. 1Cor. 12:10, B1988: „Unuia i se dă întru același Duh credință, iar altuia, darurile vindecărilor ... și toate acestea le lucrează unul și același Duh”; c) „*Lucrarea* de amorfire” trimisă de Dumnezeu „peste fiii pierzării”. 2Tes. 2, 10-11, B1988: „De dezamăgiri nelegiuite, pentru fiii pierării, fiindcă n-au primit iubirea adevărului, ca ei să se mântuiască. Și de aceea Dumnezeu le trimte o *lucrare* de amăgire, ca ei să creadă minciuni”.

III. ‘Lucrări spirituale ale oamenilor’: a) ‘pocăința’: Fapte, 26:20-22, CV: [Iudeii și păgânii] „*lucru* dostoinicu de pocoanie”. NT: „*Fapte* destoinice a pocăinței să facă”; B1688: „Vrednice de pocăință *lucruri* făcînd”. B1938, 1988: „*Lucruri* vrednice de pocăință”; b) ‘credința și faptele bune’. Iac. 2:17, CV: „Credința, se nu avure *lucru*, moartă este de sinre”; COR. EV.: „Credința fără de *lucru* moartă iaste”. COR. L.: „Credința fără *lucru* moartă iaste”; c) ‘vorbele, cuvintele’. Ps. 16:4, PH: „Se nu grăiască rostul meu *lucrul* oamenilor (PS: *lucrul* omerescu)”. B1688: „Să nu grăiască rostul meu *lucrurile* oamenilor”. B1938, 1988: „Să nu grăiască gura mea *lucruri* omenești”; d) ‘Propovăduirea Evangheliei’. Sf. Apostol Pavel: 1Cor. 3:8, B1988: „Și cel care sădește și cel care udă sunt una și fiecare își va lua plata după *osteneala* (*munca* sa)”.

5. Particularități morfosintactice

Conceptul discutat de noi este exprimat prin elementele lexicale *muncă*, *lucru* și *lucrare*, aflate în relații de sinonimie parțială. Textele secolelor al XVI-lea – al XVII-lea și al XX-lea pun în evidență specializarea semantică a lexemului *muncă* pentru noțiunile de ‘pedeapsă, tortură, suferință’ ca urmare a folosirii sale cu sensul etimologic. Azi, pentru acest sens învechit și popular se folosește sinonimul *chin(uri)*.

Lucru și *lucrare* sunt mai complexe din această perspectivă deoarece ele denumesc activități materiale și spirituale de natură umană, dar și divină. Specializarea semantică menționată a condus la distincția termenilor *muncă/ lucru, lucrare* și din perspectivă sintactică, astfel încât substantivele *lucru, lucrare* apar în propoziții în care subiectul este *Dumnezeu, dub, om*. *Muncă* se regăsește în contexte care au ca subiect numele comune *om, dub*.

Muncă este folosit la sg. pentru desemnarea ideilor de ‘activitate depusă de cineva’ și ‘tortură, suferință, chin, iad’; la pl. fiind întrebuițat doar pentru redarea ultimelor concepte. ‘Lucru’ utilizat la sg. cu sens de plural înseamnă ‘Crearea Universului de către Dumnezeu’; la pl., are atât forma *lucruri* (din literară actuală), cât și pe cea învechită, *lucrure*.

Substantivul ‘muncă’ se regăsește în locuțiunile *a da muncă, a lua muncă, a pune la munci, a arunca* (sau *a trimite*) *în (la) munci, a se da pe sine muncilor, a se face* (sau *a fi*) *vinovat muncilor, a primi muncă*.

6. Derivate

A MUNCII vb. **1.** ‘A (se) chinui’. Luc. 16:25: TETR., NT, B1688: „Tu *te muncești?*”. NT: B1938, 1988: „Tu *te chinuiești?*”; vs. Marc. 5:7: TETR.: „Isuse, fiul lu Dumnezeu ... nu *munci mine?*”. NT: „Isuse, Fiul lui Dumnezeu ... să nu *mă muncești!*” B1688, 1938: „Fiul lui Dumnezeu ... să nu *mă muncești?*”. B1988: „Isuse, Fiule al lui Dumnezeu ... să nu *mă chinuiești?*”. **2.** ‘A pedepsi’. Fapte 4:21, NT: „Cum *i-ară munci* pre ei”. B1688: „Cum *vor certa* pre ei”. B1938, 1988: „Negăsind ... cum *să-i pedepsească?*”. Vs. 2 Petr. 2:8, CV: „Sufletu dreptului ... *muncii?*”. NT: „Sufletul lui cel drept văzînd ... *să trudu?*”. B1688: „Suflet drept *munci?*”. B1938, B1988: „*Chinui* sufletul său cel drept”. (*Pasiv*) ‘Chinuit de ...’ Fapte 5:16, NT: „Pre *munciți* de duhure necurate”. B1688: „Pre ceia ce *să dodeia* de cătră duhurile ceale necurate”. B1938, 1988: „*Bântuiți* de duhuri necurate”. ‘Bolnav’. Mat. 8:6, TETR.: „Coconul meu zace ... iute *pățit?*”. NT: „Sluga mea răsturnat iaste ... iute *munci?*”. B1688: Feciorul meu zace ... rău *muncindu-se?*”. B1938, 1988: „Sluga mea zace ... *chinuindu-se* cumplit”. **3.** ‘A pătimi’. Luc. 22:15, TETR., NT: „Aceaste paști să mănâncu cu voi, înainte până *nu mă vor munci?*”. B1688: „Aceaste Paști să mănânc cu voi, mainte de a *pățimi* Eu”. B1938, 1988: „Să mănânc cu voi acest Paște, mai înainte de *patima* mea”. **4.** ‘A propovădui Evanghelia’. 2Tim. 4:5, COR. L.: „Te *munceaște* cu evangheliia”, NT: „*Munceaște*, făcând lucrul evanghelistului”. B1688: „*Fă lucrul* evanghelistului”. B1938: „*Fă lucru* de bine vestitor!” B1988: „*Fă lucru* de evanghelist!” **5.** ‘A se strădui’. Luc. 5:5, TETR.: „Învățătoare, toată noaptea *ne-am muncit*, nemică n-am prins”. NT: „Dascale, iată toată noaptea *ustenindu-ne*, nemică am prinsu”. B1688: „Dascale, toată noaptea *osteninu-ne*, nemică n-am prinsu”. B1938, 1988: „Învățătoarele, toată noaptea *ne-am trudit* și nimic nu am prins”. **6.** ‘A supăra, a necăji pe cineva’. Marc. 14:6,

TETR. „Zise Isus: „Nu *muncireți* ea”. NT: „Ce o supărați pre ia?” B1688: Lasă-o pre ea”. B1938: „Pentru ce îi faceți supărare?” B1988: „De ce îi faceți supărare?”

MUNCIT, -Ă adj.: 1. ‘Chinuit, care a pățimit’. COR. EV., 69: „Voiu ceare trupul *muncitului* și osânditului, lu Hristos răstignitul”.

MUNCITOR s. m. ‘Călău’. Mat. 18:34, TETR.: „Deade el *muncitorilor*”. NT, B1688: „Deade pre el [pe datornic] *muncitorilor*”. B1938: „L-a dat pe mâna *călăilor* (B1988: „a *chinutorilor*”)”.

LUCRĂTOR s. m. 1. ‘Cel care lucrează cu brațele sau cu mintea’. Fapte 19:24, NT: Dimitrie, ... aduncându-i, și pre ... *lucrători*?. B1688: „Dimitrie ... adunând, și *lucrători*?. B1938: „Demetriu, ... I-a adunat ... pe alți *lucrători* (B1988: *pe cei care lucran*)”. 2. (Fig.) ‘Dumnezeu’. Ioan 15:1, NT: „Tatăl Mieiu (B1688: Părintele Mieiu) *lucrătorul* iaste”. B1938, 1988: „Tatăl meu este *lucrătorul*”. 3. (Fig.; și *împreună-lucrători* ‘Apostolii, episcopii și preoții care propovăduiesc Evanghelia lui Hristos și săvârșesc Sfintele Taine în scopul mântuirii oamenilor’. Mat. 20:1, TETR.: „*Lucrători* în via lui”. NT: „*Lucrători* în via sa”. B1688: „*Lucrători* la via lui [a stăpânului]” B1938: „*Lucrători* în (B1988: pentru) via sa”. Vs. Rom. 16:3: NT: „Spuneți închinăciune Prischilei și Achilei, *agintorilor* miei întru Iisus Hristos”. B1688: Închinați-vă Preschilei și Achilei, celor *împreună-lucrători* mie întru Hristos Iisus”. B1938: „Îmbrățișați pe Prisca și Acvila, *tovarășii* mei de *lucru* întru Christos Iisus”. B1988: „Îmbrățișați pe Priscila și Acvila, *împreună-lucrători* cu mine în Hristos”. 4. (Fig.; în sintagmele *lucrători nedrepti, ai nedreptății, fără dreptate*) ‘păcătoșii’. Luc. 13:27, NT: „Depărtați-vă de la mine toți *lucrătorii* fără dreptate (B1688: „fără *dreptate*”)”. B1938: Depărtați-vă de la mine, voi toți *lucrători* ai nedreptății. B1988: „Depărtați-vă de la mine toți *lucrătorii* nedrepti”. 5. (Fig.; cu determinanții *mincinoși, înșălători, vicleani, răi*) ‘apostolii mincinoși, ereticii falsificatori ai învățaturii lui Hristos, care duc sufletele la picire’. 2Cor. 11:13, NT: „Că apostolii ca aceștia mincinoși, *lucrători* înșălători, închipuescu-să apostolilor lui Hristos”. B1688: „Mincinoși apostoli, *lucrători* vicleani, închipuindu-se întru apostolii lui Hristos”. B1938, 1988: „Unii ca aceștia sînt apostoli mincinoși, *lucrători* vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos”. Vs. Filip. 3:2, NT: „Păziți-vă ... de *lucrători* răi”. B1688: „Vedeți pre cei răi *lucrători*!” B1938, 1988: „Păziți-vă de *lucrătorii* cei răi!”.

Termenul are o bogată simbolică din care rezultă și sensurile conotative. În textele biblice întâlnim dihotomia *lucrător bun/ lucrător rău* (sau *viclean, nedrept*) rezultată din scopul și, în final, din rezultatul activității spirituale a acestora.

7. Meserii, profesii, ocupații prezente în textele biblice

Inventarul lexical al ocupațiilor este foarte bogat, după cum rezultă din contextele extrase din textele religioase cercetate, însă în secțiunea de față nu puteam enumera toate componentele acestui câmp. Am selectat doar câteva lexeme pe care le-am clasificat în șase categorii. Am observat că fiecare dintre acestea este utilizat atât în

sens denotativ, cât și conotativ, având o simbolistică specifică textelor Sfintei Scripturi. Clasificarea propusă pentru îndeletniciri și ocupații oferă o imagine completă a stratificării sociale a momentului.

I. ȚĂRAN. Fac. 4:2, PO: „Avel fu *păcurariu* e Cain un *plugar*”. B1688: „Să făcu Avel *păstoriu* de oi, iar Cain era lucrând pământul”. B1938: „Abel era *păstor* de oi, iar Cain era *muncitor de pământ*”. B1988: „Abel a fost *păstor* e oi, iar Cain *lucrător de pământ*”. Vs. Mat. 13:3, TETR.: „Eși *semănătoriul* a semâna sâmânța”. NT, B1688: „Eși *sămănătoriul* să samene”. B1938, 1988: „A ieșit semănătorul să semene”. Vs. Mat. 13:39, TETR.: „*Secerătorii* (NT, B1688: *secerătorii*) îngerii sânt”. B1938, 1988: „*Secerătorii* sunt îngerii”.

PESCAR. Ier. 16:16, B1688: „Eu trimit ... mulți *pescar*”. B1938: „Voi trimite *pesca*ri mulți”. B1988: „Voi trimite mulțime de *pesca*ri”.

VÂNĂTOR. Ier. 16:16, B1688: „Trimite voiu pre mulții *vânători*”. B1938: Voi trimite mulți *vânători*” (1988: „mulțime de *vânători*”).

II. MESERII: MEȘTEȘUGAR: Ieș. 38:23, PO: „Oliav, ... era *măiestru la cioplit, la țesut*”. B1688: „Eliav ... au fost *meșter* mai mare *preste ceale țesute*”. B1938: Oholiab, ... *săpător în pietre scumpe, meșter în gherghes și țesător*”. B1988: „Oholiab, ... *săpător în piatră și țesător*”.

FĂURAR: Fac. 4:22, PO: „Tuvalcaim ... *meșter și faur*, în tot lucrul arămiei și în fier”. B1688: „Thovel ... era *bătătoriu de ciocane, faur* de aramă și de fier”. B1938: „Tubalcain, *făurar* de unelte de aramă și de fier”. B1988: „Tubalcain, care a fost *făurar* de unelte de aramă și de fier”.

TESLAR, ZIDAR, DULGHER: 2Paral. 2:6, B1688: „*Teslarilor și clăditorilor și zidarilor... casii*”. B1938: „*Tâmplarilor, dulgherilor, zidarilor ... templului*”. B1988: „*Dulgherilor, pietrarilor și zidarilor ... templului*”.

III. PROFESII: ÎNVĂȚĂTOR: Fac. 49:8, PO: „Nu se va lua de la Iuda ... *învățătoriu*”. B1688: „Nu va lipsi *povățuitor*”. B1938: „Din Iuda nu va lipsi nici *toiagul cârmuirii*”. B1988: „Nu va lipsi *sceptru* din Iuda”. Vs. Mat. 22:16, TETR.: „*Învățătoriule ... ești, în cale Domnului*”. NT: „*Învățătoriule, ... ești drept* (B1688: *drept*)”. B1938, 1988: „*Învățătorule ... ești omul adevărului*”.

SCRIITOR, CRONICAR: 1Paral. 18:16, B1688: „Susa *logofătu*”. B1938: „Șaușa, *scriitor* al țării”. B1988: „Șausa („Serai”) a fost *secretar*”. 1Paral. 18:15: B1688: Iosafat, ... *scriitoriu* de-a aduce aminte”. B1938, 1988: „Ioasafat ... era *cronicar*”.

DOCTOR: Fac. 50:2, PO: „*Vracii* unseră pre Israil”. B1688: „Îngropară *îngropătorii* pe Israil”. B1938: „*Doftorii* (B1988: „*doctorii*”) au îmbălsămat pe Israil”. Mat. 9:1, TETR.: „Nu trebuiește (NT, B1688: „nu trebuie”) *sănătoșilor vraci* (B1688: „*doftor*”)”. B1938: „Nu cei zdraveni au nevoie de doftor”. B1988: „Nu cei sănătoși au trebuință de *doctor*”.

MOAȘĂ: Ieș. 1:20, PO, B1688: „Bine făcu ... Domnedzeu cu *moașele*”. B1938: Dumnezeu le-a răsplătit cu bine (B1988: „a făcut bine”) *moașelor*”.

IV. OCUPAȚII, ÎNDELETNICIRI: ZARAF: Luc. 19:23, TETR., B1688: „N-ai dat argintul meu (NT: „banii miei”) la masa *schimbătorilor*?” B1938: „N-ai dat banii mei la *zărăfie*?” B1988: „N-ai dat banul meu *schimbătorilor de bani*?”

NEGUSTOR: Mat. 13:45, TETR.: „[*Neguțătorul*] (NT, B1688: „*neguțătoriu*”) carele caută mărgăritariuri”. B1938, 1988: Un *neguțător* care caută mărgăritare bune”.

SOLDAT: Fapte 23:23, CV: „*Călărași și ... săgetători*”. NT: „*Călărași, și fustași*”. B1688: „*Călăreț ... fustași*”. B1938, 1988: „*Călăreți și ... suliași*”.

SLUJNICĂ: Fac. 16:1, PO, B1988: „Sarai ... avea ea o *slujnică*”. B1688: „Era la dansa [la Sara] o *slujnică*”. B1938: „Sărai ... avea o *roabă*”.

MARINAR: Fapte 27:11, CV: Sutașu *cârmacii și nafticii* asculta. NT: „Sutașul pre cârmaci și pre *corăbiarii* asculta”. B1688: „Sutașul de *cârmaciu și de corăbiari* asculta”. B1938, 1988: „Sutașul se încredea ... în *cârmaci și în căpitanul corăbiel*”.

CÂNTĂREȚ: Ezd. 2:65, B1688: „*Cântăreți și cântătoare* (1938, 1988: „*cântărețe*)”.

VRĂJITOR, DESCÂNTĂTOR, GHICITOR: Ieș. 8:7, PO: „*Descântătorii* ... aduseră afară broaștele pre pământul Eghiptului”. B1688: „*Vrăjitorii* ... scoaseră broaștele Pre pământul Eghiptului”. B1938: „*Vrăjitorii* ... au adus broaște în țara Egiptului”. B1988: „*Vrăjitorii* ... au scos broaște în pământul Egiptului”. Vs. Mat. 2:17, TETR.: „Irod ... fu batjocorit de *vrăjitori*”. NT: „Irod ... fu batgiocurit de *maghi* (c. *gâcitor*)”. B1688: „Irod ... fu batjocorit de *vrăjitori*”. B1938, 1988: „Irod ... a fost amăgit de *magi*”.

V. DEMNITĂȚI SOCIALE: 1. CONDUCĂTOR: Fac. 17:6, PO: „*Crai* încă vor ieși din tine”. B1688: „Împărați dentru tine vor ieși”. B1938: „*Regi* vor ieși din coapsele tale”. B1988: „*Regi* se vor ridica din tine”.

2. FUNCȚIONARI PUBLICI: VAMEȘ: Mat. 9:11, TETR.: „Cu *vameșii* ... mâncați și beți?” NT; B1688: „Cu *vameșii* ... mănâncă *Învățătorul* vostru?” B1938, 1988: „Mănâncă *învățătorul* vostru cu *vameșii*?”

JUDECĂTOR: Ieș. 2:14, PO: „Cine au pus pre tine ... *giudecătoriu*?” B1688: „Cine te-au pus ... *judecătoriu* (1938, 1988: „*judecător*)?”

VI. VOCAȚII: PROROC: Ieș. 7:1, PO: „Aron ... va fi *prorocul* tău”. B1688: „Aaron ... îți va fi *proroc*”. B1938: „Aaron, ... să fie *profetul* tău”. B1988: „Aaron ... îți va fi *proroc*”. Ieș. 15:20, PO, B1938: „*Mariia prorociță*”. B1688, 1988: „*Mariam prorociță*”.

PREOT: Ieș. 2:16, PO: „*Prentul* ... avea 7 feate”. B1688: „La *poșa* ... era 7 feate”. B1938, 1988: „*Preotul* ... avea șapte fete”. Vs. Ieș. 3:1, PO: „Oile ... *poșeei* den Madian”. B1688: „Oile ... *popei* de Madiam”. B1938, 1988: „Oile socrului său Ietro, preotul din Madian”. Vs. CV: Fapte 20:17: „*Preuții besarecilor*”. NT: *Bătrînii besarecii*”. B1688: „Cei *bătrâni* ai besarecii”. B1938: „Pe *bătrânii* (1988: „pe *preoții*) bisericii”.

APOSTOL: Fapte. 4:36, NT: „Iosie carele-l chiamă Varnava, den *apostoli*. B1688: „Iosif cela ce s-au poreclit Varnava de *apostoli*”. B1938: „Iosif, cel ce de către *apostoli* a fost numit Barnaba”. B1988: „Iosif, cel numit de *apostoli* Barnaba”.

LEVIT: Ieș. 38:21: PO: „Se-au orândit după porunca lu Moisi *leviteanilor*”. B1688: „S-au poruncit lui Moisi, slujba să fie a *leviților*”. B1938: „După porunca lui Moise, prin osârdia *leviților*”. B1988: „După porunca lui Moise, prin *leviți*”. Vs. Fapte 4:36: NT: „Iosie ... *levit*, chipriianin de neam”. B1688: „Iosif, ... *levit* chiprean de neam”. B1938, 1988: „Iosif ... un *levit*, născut în Cipru”.

EPISCOP, DIACON: Filip. 1:5: NT, B1688: „Hristos Iisus, celora ce sunt in Filipi, împreună cu *episcopi* și *diaconi*”. B1938, B1988: „Christos Iisus, celor ce sunt în Filipi, împreună cu *episcopii* și *diaconii*”.

FARISEU, VAMEȘ: Luc. 18:10-11: NT: „Unul dentru ei, *fariseu* și altul, *mitarnic* (B1688: *vameș*)”. B1938, 1988: „Unul *fariseu* și celălalt *vameș*”.

SADUCHEU: Luc. 20:27: NT, B1688: „Apropiindu-se unii den (B1988: „dintre”) *saduchei*”. B1938: „Au venit la el unii dintre *saduchei*”.

ARHIEREU: Fapte 5:17: NT: „*Arhierul* popilor ... era den rânduialele *saducheilor*”. B1688: „*Arhierul* ... era eresul *sadocheilor*”. B1938: „*Arhierul* și toți cei împreună cu el – care țin de eresul *saducheilor*. (B1988: cei din eresul *saducheilor*)”.

8. Concluzii

Creștinismul a reabilitat concepția despre muncă pe care o privește drept activitate utilă, necesară și obligatorie tuturor membrilor societății, urmând astfel exemplul Sfinților Apostoli. Textele biblice au evidențiat două sensuri principale ale ‘muncii’: ‘pedeapsă, tortură, chin, suferință’ (pentru păcate, dar și cale de mântuire a oamenilor); ‘activitate de ordin material și spiritual’ proprie lui Dumnezeu, oamenilor, dar și duhurilor. Lexemele utilizate pentru exprimarea acestor două accepțiuni sunt *muncă* și *lucru*. Termenul de origine slavonă, *muncă*, folosit în textele biblice mai ales cu sensul său etimologic, acela de ‘efort mare depus pentru a realiza ceva’, este preferat pentru noțiunile de ‘suferință, chin, iad’, în timp ce al doilea, moștenit din latină, are o frecvență mai mare și desemnează orice tip de ‘activitate’ și rezultatul acesteia.

Fiecare dintre cele două cuvinte au dat naștere la derivate verbale și substantivale. Verbul *a munci* este tranzitiv și reflexiv. În prima ipostază se construiește cu un complement direct, nume de persoană sau de lucru, iar în cea de-a doua selectează obligatoriu un subiect animat + uman și un obiect indirect (+ inanimat), precedat de prepoziția *cu* sau un circumstanțial de timp exprimat prin adverbul *veșnic* sau locuțiunile verbale *de veci*, *în veci*. *A lucra* are numai regim tranzitiv și se construiește cu un obiect direct caracterizat prin trăsătura semantică inanimat.

Indiferent de semnificația exprimată verbul *a munci* nu apare în același context cu substantivul *muncă*, ci doar în structurile *a se munci cu chinul scorpiei*, *a se munci cu foc* etc. În schimb, verbul *a lucra* figurează în unele enunțuri alături de substantivul *lucru*, ex.

a lucra lucrul Domnului, a lucra lucurile Evangheliei etc., ale căror sensuri sunt ‘a propovădui Evanghelia’, ‘a aplica învățăturile Evangheliei’ etc.

În textele biblice sunt folosite sinonime unice și frazeologice ale celor două nume comune (*muncă, lucrul*) și ale derivatelor verbale rezultate de la acestea. Astfel, echivalente contextuale ale lui *muncă* sunt *trudă, osteneală, sudoarea mâinilor* (pentru sensul ‘activitate’), *chin, plângere* (pentru sensul ‘iad’), *pedeapsă, plată, tocmeală* (pentru sensul ‘pedeapsă’). *Lucru* are ca sinonime parțiale unice *faptă, vorbă* și perifriza *rodul mâinilor*. Termenul *muncă* este prezent în frazeologie, ca element component al locuțiunilor *a da muncă, a lua muncă, a pune la munci, a fi în munci, a se face (sau a fi) vinovat muncilor*, = ‘a (se) chinui’; *a se munci cu foc* = ‘a arde’; *a se da pe sine muncilor, a primi muncă* = ‘a pătimi’ și al sintagmei *loc de muncă* = ‘iad’.

Atât *lucru*, cât și *muncă* sunt atestate în traduceri religioase din cele trei secole atât cu formele învechite (*lucrure, muncă*), cât și cu cea literară actuală (*lucruri*). Am subliniat specializarea semantică a pluralului *munci* pentru ideea de ‘chin, tortură’ atât în limba veche, cât și în cea contemporană.

Clasificarea denumirilor de îndeletniciri selectate din lucrările pe care le-am consultat a pus în evidență un inventar lexical bogat propriu unei societăți alcătuite din mai multe categorii, dar în care nu operează distincția sat/ oraș prezentă astăzi.

Bibliografie:

A. Izvoare și lucrări de referință

- B1688 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban-Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfântului Sinod ..., București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- B 1938 = *Biblia adică Dumnezeiasca scriptură a Vechiului și a Noului Testament* tradusă după texte originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1938.
- B 1988 = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. Cuprinsul acestei Sfinte Scripturi reproduce textul ediției din 1982. Din încredințarea și sub îndrumarea directă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, supravegherea tipăririi a fost făcută de: P.C. Preot Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, P.C. Preot Sabin Verzan, consilierul Tipografiei Institutului Biblic, și de Diacon Ștefan Gh. Milea, redactor principal, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- COR. = Coresi, Diaconul, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*, text stabilit, introducere și indice de Stela Toma, București, Editura Academiei Române, 1976.

- COR. L. = Diaconul Coresi, *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... 1566. București, Tiparul „Cultura Națională”, 1930, Academia Română. Secțiunea literară. Texte de limbă din secolul al XVI-lea, reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. IV.
- COR. LIT. = 1570 *Liturgierul lui Coresi*, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București, Editura Academiei Române, 1969, p. 125–148.
- CV = *Codicele Voronețean*, ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Universitatea din București, Institutul de Lingvistică, București, Editura Minerva, 1981.
- DOS. = Mitropolitul Dosoftei, *Psaltirea în versuri, 1673*, ediție critică de N.A. Ursu, Iași, 1974.
- EV. = Coresi, Diaconul, [*Carte cu învățătură* (1581)]. [Titlul original: *Cartea ce se cheamă Evanghelie cu învățătură...*], publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici, vol. I. *Textul*, București, Atelierele Grafice Socec & Comp., (Comisia Istorică a României), 1914.
- NT = *Noul Testament*, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan Mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 340 de ani, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.
- PO = *Palia de la Orăștie 1581–1582*, text – facsimile – indice, ediție îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei Române, 1968.
- PH = *Psaltirea Hurmuzaki [cca. 1500–1510]* [vol.] I–II, studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu. I: Textul, p. 85–211; Facsimile. II: Indice de cuvinte de Rovena Șenchi, București, Editura Academiei Române, 2005.
- PS = *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*, edițiune critică de I. A. Candrea, II: *Textul și glosarele*, București, Socec et. Comp., 1916.
- TETR. = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi*, Brașov, 1560–1561, comparat cu *Evangheliarul lui Radu de la Mănăstiri*, 1574, ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, București, Editura Academiei Române, 1963.

B. Literatură secundară

- Bria, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă. A–Z ...* Ediția a II-a revizuită și completată, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.
- Mircea, Ioan, *Dicționar al Noului Testament. A–Z*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1995.
- Roux-Ferrand, H., *Dictionnaire raisonné de philosophie morale par H Roux-Ferrand*, Paris, Librairie Académique, 1883, 467.